

UNECE

Evropská hospodářská komise OSN

STRATEGIE PRO VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ

přijata na Zasedání na vysoké úrovni
ministerstev školství a životního prostředí
Vilnius, březen 2005

Pracovní materiál
Meziresortní pracovní skupiny pro EVVO při MŽP
(text neprošel jazykovou revizí)

Obsah:

Strategie UNECE pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj 3	
Dodatek	17
Vysvětlivky	22
Rámec pro implementaci strategie UNECE pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj.....	31

Hospodářská a sociální rada Distr.
VŠEOBECNÁCEP/2004/15
CEP/AC.13/2004/8/Rev. 1
3. srpna 2004
Originál: ANGLICKÝ**HOSPODÁŘSKÁ KOMISE PRO EVROPU (UNECE)****VÝBOR PRO ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKU**Jedenácté zasedání
(Ženeva, 13.-15. října 2004)
(Bod 4 (b) předběžné agendy)**NÁVRH STRATEGIE UNECE PRO VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ****Vize**

Naší vizí do budoucna je region, který vyznává společné hodnoty solidarity, rovnosti a vzájemného respektu mezi lidmi, zeměmi a generacemi. Je to region charakterizovaný udržitelným rozvojem, zahrnujícím hospodářskou životaschopnost, spravedlnost, sociální soudržnost, ochranu životního prostředí a udržitelné obhospodařování přírodních zdrojů tak, aby se naplnily potřeby současné generace, aniž by se ohrozila schopnost budoucích generací naplnit jejich potřeby¹.

Vzdělání, kromě toho, že je lidským právem², je nezbytným předpokladem pro dosažení udržitelného rozvoje a zásadním nástrojem pro dobré řízení, informované rozhodování a prosazování demokracie. Vzdelávání pro udržitelný rozvoj proto může pomoci naší vizi uskutečnit. Vzdelávání pro udržitelný rozvoj rozvíjí a posiluje schopnost jednotlivců, skupin, společenství, organizací a zemí činit úsudky a rozhodnutí ve prospěch udržitelného rozvoje. Může podpořit posun v myšlení lidí a tak jim umožnit učinit náš svět bezpečnějším, zdravějším a bohatším, čímž selepší kvalita života. Vzdelávání pro udržitelný rozvoj může poskytnout kritickou reflexi a větší znalosti a zmocnění k tomu, aby se mohly zkoumat nové vize a koncepce a vyvíjet nové metody a nástroje.

¹ Viz také Světová komise pro životní prostředí a rozvoj, „Naše společná budoucnost“, 1987.

² Viz také Prohlášení o vzdělání pro trvale udržitelný rozvoj; Pátá ministerská konference „Životní prostředí pro Evropu“, Kyjev, 2003.

Úvod

1. Mandát pro vytvoření této strategie vyplývá z prohlášení ministrů životního prostředí UNECE (Hospodářské komise OSN pro Evropu) na jejich páté konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ (Kyjev, květen 2003). Tato strategie těží ze zkušeností získaných jak v regionu, tak celosvětově. Jedná se o příspěvek k Rámci pro návrh implementačního programu pro Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, který vytvořila Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO), který je s tímto rámcem v souladu a měl by se používat jako základ pro regionální implementaci tohoto Desetiletí a výsledků Světového summitu o udržitelném rozvoji.
2. Tato strategie byla vytvořena pomocí participatorního procesu, do kterého byly zapojeny vlády, vzdělávací instituce, nevládní organizace a jiné zainteresované subjekty z regionu UNECE a také mezinárodní organizace.
3. Tato strategie by měla usnadnit zavádění a prosazování vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) v regionu UNECE a tak přispět k realizaci naší společné vize.
4. Region UNECE zahrnuje země s bohatou kulturní rozmanitostí a s různými socio-ekonomickými a politickými podmínkami. Vyhlídky udržitelného rozvoje závisí do značné míry na měnících se životních stylech a vzorcích spotřeby a produkce, které současně respektují potřeby zemí, kde zmírňování chudoby stále zůstává významnou otázkou.
5. Tento region má jak předpoklady tak i potřebu implementovat tuto strategii. Většina zemí v tomto regionu vytvořila vzdělávací systémy, které zaměstnávají kvalifikované vzdělavatele, zajistila přístup k základnímu vzdělání a rovná práva na vzdělání pro všechny, dosáhla vysoké míry gramotnosti, vytvořila vědecký potenciál a zajistila zapojení občanské společnosti. Stále však existují výzvy, s nimiž je třeba se vyrovnat, aby se VUR implementovalo účinně. Vzdělávací systémy by se měly zlepšit, aby se zohlednila interdisciplinární povaha VUR, mělo by se posílit zapojení občanské společnosti a měly by se mobilizovat odpovídající institucionální a materiální zdroje.

I. ZÁMĚR A CÍLE

6. Záměrem této strategie je podpořit členské státy UNECE, aby rozvíjely a zapracovávaly VUR do svých formálních vzdělávacích systémů ve všech relevantních předmětech a do neformálního a informálního vzdělávání. To lidi vybaví znalostmi a dovednostmi v udržitelném rozvoji a učiní je to kompetentnějšími a sebevědomějšími a zvýší to jejich příležitosti k tomu, aby jednali směrem ke zdravému a produktivnímu životu v souladu s přírodou³ a s ohledem na sociální hodnoty, rovnost pohlaví a kulturní rozmanitost.
7. Cíle této strategie, které budou přispívat k dosažení uvedeného záměru, jsou následující:
  - (a) Zajistit, aby rámce politiky a regulatorní a operativní rámce podporovaly VUR,
  - (b) Prosazovat VUR prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení,

---

³ Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji říká, že lidské bytosti jsou v centru pozornosti udržitelného rozvoje a že mají nárok na zdravý a produktivní život v souladu s přírodou (viz také Plán implementace, Světový summit o udržitelném rozvoji, OSN, 2002).

- (c) Vybavit vzdělavatele kompetencemi k tomu, aby udržitelný rozvoj zahrnovali do své výuky,
- (d) Zajistit, že budou přístupné odpovídající materiály a nástroje pro VUR,
- (e) Podporovat výzkum a rozvoj VUR,
- (f) Posilovat spolupráci v oblasti VUR na všech úrovních v rámci regionu UNECE.

II. PŮSOBNOST

8. Tuto strategii přijmou členské státy UNECE. Státy mimo tento region se vybízejí, aby se jí také řídily.
9. Tato strategie je adresována vládám, přičemž je motivuje a radí jim v tom, jak mají vyvíjet opatření a postupy, které zapracovávají udržitelný rozvoj do vzdělávání a výuky při zapojení vzdělavatelů a jiných zainteresovaných subjektů. Protože vzdělávání pro udržitelný rozvoj musí brát v úvahu lokální, národní a regionální okolnosti, může klást různý důraz na různé aspekty udržitelného rozvoje v závislosti na zemi a oblasti vzdělávání. Tato strategie poslouží jako flexibilní rámec pro zemi regionu, vzhledem k tomu, že její implementace se řídí prioritami zemí a iniciativami, které řeší jejich specifické potřeby a okolnosti.
10. Tato strategie podporuje mezirezortní⁴ spolupráci a partnerství mnoha zainteresovaných subjektů, čímž stimuluje investice materiálních a lidských zdrojů do VUR.
11. Tato strategie zahrnuje základní ustanovení Vzdělání pro všechny: Naplňování našich společných závazků⁵.
12. Tato strategie podporuje implementaci vícestranných dohod v oblasti životního prostředí a jiných relevantních dohod, pokud jde o jejich ustanovení týkající se komunikace, vzdělávání, zapojení veřejnosti a osvěty. Měla by také podporovat implementaci zásady 10 Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji, Aarhuské úmluvy⁶, Rozvojových cílů tisíciletí⁷ a Kvalitního vzdělání⁸ tím, že bude podporovat transparentní, inkluzivní a zodpovědné rozhodování a zplnomocňování lidí.

III. ZÁSADY

13. Je zapotřebí brát v úvahu vyvíjející se smysl udržitelného rozvoje. Rozvoj udržitelné společnosti by proto měl být chápán jako průběžný proces učení, zkoumající otázky a dilemata, kde se vhodné odpovědi a řešení mohou měnit s tím, jak rostou naše zkušenosti. Cíle učení pro VUR by měly zahrnovat znalosti, dovednosti, pochopení, postoje a hodnoty.

---

⁴ Mezi státními orgány.

⁵ Dakarský rámec pro akci, UNESCO, 2000.

⁶ Úmluva Hospodářské komise OSN pro Evropu o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně ve věcech životního prostředí, Aarhus (Dánsko), 1998.

⁷ Deklarace tisíciletí, Valné shromáždění OSN, 8. plenární zasedání, 2000

⁸ Společné komuniké ministrů školství, 32. Všeobecná konference UNESCO, 2003

14. VUR se stále vyvíjí jako široký a komplexní pojem zahrnující vzájemně propojené environmentální, ekonomické a sociální otázky. Rozšiřuje pojem environmentálního vzdělávání, které stále více řeší širokou škálu témat v oblasti rozvoje. VUR zahrnuje také různé prvky rozvoje a jiné cílené formy vzdělávání. Environmentální vzdělávání by se proto mělo rozvíjet a doplňovat o jiné oblasti vzdělávání, a to integrujícím způsobem směřujícím ke vzdělávání pro udržitelný rozvoj.
15. Klíčová témata udržitelného rozvoje zahrnují mimo jiné zmírňování bída, občanství, mír, etiku, odpovědnost v lokálních a globálních souvislostech, demokracii a řízení, spravedlnost, bezpečnost, lidská práva, zdraví, rovnost pohlaví, kulturní rozmanitost, rozvoj venkova a měst, ekonomiku, vzorce produkce a spotřeby, firemní odpovědnost, ochranu životního prostředí, hospodaření s přírodními zdroji a biologickou a krajinnou rozmanitost⁹. Řešení tak různorodých témat ve VUR vyžaduje holistický přístup¹⁰.
16. Při realizaci VUR by měly být řešeny následující oblasti: zlepšování základního vzdělání, přeorientování vzdělávání směrem k udržitelnému rozvoji, zvyšování povědomí veřejnosti a podpora školení¹¹.
17. VUR by mělo pěstovat respekt pro odlišné kultury a jejich chápání a využívat příspěvky pocházející od těchto kultur. Měla by se uznávat úloha původních obyvatel a ti by měli být partnery v procesu vývoje vzdělávacích programů. Tradiční znalosti by měly být ceněny jako integrální součást VUR.
18. Vyučované osoby na všech úrovních by měly být vybízeny k tomu, aby využívaly systematické, kritické a kreativní myšlení a reflexi v lokálních i globálních souvislostech; to jsou nezbytné předpoklady pro kroky směřující k udržitelnému rozvoji¹².
19. VUR je celoživotní proces od raného dětství po vyšší vzdělání a vzdělávání dospělých a sahá za rámec formálního vzdělávání. Protože hodnoty, životní styly a postoje se utvářejí od raného věku, má vzdělávání zvláštní význam u dětí. Protože k učení dochází s tím, jak na sebe v našich životech bereme různé role, musí se VUR považovat za „všeživotní“¹³ proces. Mělo by prostupovat výukové programy na všech úrovních, včetně profesního vzdělávání, školení vzdělavatelů, a kontinuálního vzdělávání odborníků a pracovníků s rozhodovacími pravomocemi.
20. Vyšší vzdělání by mělo významně přispívat k VUR při rozvoji náležitých znalostí a kompetencí.
21. VUR by mělo brát v úvahu různorodé lokální, národní a regionální okolnosti i globální souvislosti, přičemž by mělo usilovat o rovnováhu mezi globálními a lokálními zájmy.

---

⁹ Viz také Rámec pro návrh implementačního programu pro Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, UNESCO, 2003.

¹⁰ Viz také Prohlášení o vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.

¹¹ Viz také Agenda 21.

¹² Viz také Prohlášení o vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.

¹³ Pozn. překl.: „Všeživotní“ je poněkud nezvyklý český ekvivalent výrazu „life-wide“, zatímco výraz „celoživotní“ se používá pro překlad anglického termínu „life-long“ viz Z. Palán, Výkladový slovník lidské zdroje, Academia, 2002.

22. VUR by také mohlo přispívat k rozvoji venkovských a městských oblastí zvyšováním přístupu ke vzdělání a zlepšováním jeho kvality. To by bylo zvláště přínosné pro lidi žijící ve venkovských oblastech.
23. Řešení etické dimenze, včetně otázek rovnosti, solidarity a vzájemné závislosti v současné generaci a mezi generacemi a také vztahů mezi lidmi a přírodou a mezi bohatými a chudými, je ústřední pro udržitelný rozvoj a tedy zásadní pro VUR. Odpovědnost je neoddelitelnou součástí etiky a stává se praktickou záležitostí pro VUR.
24. Formální VUR by mělo být prostoupeno zkušenostmi ze života a práce mimo učebnu. Vzdělavatelé¹⁴ působící ve VUR hrají důležitou úlohu v usnadňování tohoto procesu a v podněcování dialogu mezi žáky a studenty a úřady a občanskou společností¹⁵. V tomto ohledu VUR představuje pro vzdělávání příležitost k překonání jeho izolace od společnosti.
25. VUR zahrnuje iniciativy pro rozvíjení kultury vzájemného respektu v komunikaci a rozhodování, čímž dochází k přesouvání ohniska od pouhého přenosu informací k usnadňování participatorního učení¹⁶. VUR by proto mělo být uznáváno pro svůj příspěvek k interaktivní a integrované tvorbě politiky a rozhodování. Také by se měla brát v úvahu úloha VUR při rozvíjení a posilování participatorní demokracie¹⁷, zvláště jako příspěvek k řešení konfliktů ve společnosti a k dosahování spravedlnosti, a to i prostřednictvím Místní agendy 21.
26. VUR vyžaduje spolupráci a partnerství mnoha zainteresovaných subjektů. K hlavním aktérům patří vlády a místní orgány, sektor vzdělávání a vědy, sektor zdravotnictví, soukromý sektor, průmysl, doprava a zemědělství, obchod a odborové svazy, hromadné sdělovací prostředky, nevládní organizace, různé komunity, původní obyvatelé a mezinárodní organizace.
27. VUR by mělo prosazovat ustanovení vícestranných dohod o životním prostředí a relevantních mezinárodních dohod týkajících se udržitelného rozvoje.

IV. DŮSLEDKY PRO VZDĚLÁVÁNÍ

28. VUR vyžaduje přeorientování od soustředění se zcela na poskytování znalostí k řešení problémů a identifikování možných řešení. Vzdělávání by si proto mělo zachovat své tradiční zaměření na jednotlivé předměty a současně otevírat dveře multi- a interdisciplinárnímu zkoumání situací z reálného života. To by mohlo mít dopad na strukturu výukových programů a na metody výuky, které by vyžadovaly, aby vzdělavatelé přestali být pouhými přenášeci a vyučování pouhými příjemci. Místo toho by obě skupiny měly tvořit tým.

---

¹⁴ Vzdělavatelé jsou učitelé, lektori, školitelé a všichni ostatní odborní pracovníci se vzdělávacími úkoly a také dobrovolní vedoucí vzdělávání.

¹⁵ Viz také Prohlášení o vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

¹⁶ Soluňské prohlášení, Soluň, Řecko, 1997. Některé země pro participatorní učení používají termín „sociální učení“.

¹⁷ Agenda 21.

29. Formální vzdělávací instituce hrají důležitou úlohu v rozvíjení schopností od raného věku tím, že poskytují znalosti a ovlivňují postoje a chování. Je důležité zajistit, aby všichni žáci a studenti získali náležité znalosti o udržitelném rozvoji (UR) a aby si uvědomovali dopad rozhodnutí, která nepodporují udržitelný rozvoj. Vzdělávací instituce jako celek, včetně žáků a studentů, učitelů, manažerů a jiných pracovníků a také rodičů by měly dodržovat principy UR.
30. Je důležité podporovat neformální a informální aktivity VUR, protože jsou zásadním doplňkem formálního vzdělávání, nejen u vzdělávání dospělých. Neformální VUR má zvláštní úlohu, protože je často více orientováno na vzdělávané, je více participatorní a podporuje celoživotní vzdělávání. Informální učení na pracovišti přidává hodnotu pro zaměstnavatele i zaměstnance. Proto by se měla uznávat a podporovat spolupráce mezi různými aktéry zapojenými do všech forem VUR.
31. Pro úspěch VUR je mimořádně důležité počáteční vyškolení a přeškolení vzdělavatelů a příležitosti, kde se mohou podělit o zkušenosti. Se zvýšeným povědomím a znalostmi o udržitelném rozvoji a zvláště o aspektech UR v oblastech své práce mohou být vzdělavatelů účinnější a jít příkladem. Vzdělávání by také mělo být vždy úzce spojeno s relevantními zjištěními výzkumu o UR.
32. Výuku v rámci VUR značně posiluje obsah, kvalita a dostupnost vzdělávacích materiálů. Takové materiály však nejsou k dispozici ve všech zemích. To je problém pro celý sektor formálního vzdělávání i pro neformální a informální učení. Značné úsilí by se proto mělo věnovat tvorbě a reprodukci těchto materiálů. Měl by se podporovat soulad mezi výukovými materiály pro formální a neformální vzdělávání a výzvou je, aby byly relevantní pro UR a aby bylo lokálně možné si je dovolit.
33. Aby bylo VUR účinné, mělo by:
  - (a) se řešit dvěma způsoby: (i) prostřednictvím integrace témat VUR do všech relevantních předmětů, programů a kursů a (ii) prostřednictvím specifických tematických programů a kursů,
  - (b) se soustředit na umožnění smysluplných vzdělávacích zážitků, které podporují udržitelné chování, a to i ve vzdělávacích institucích, na pracovištích, v rodinách a komunitách,
  - (c) zvyšovat spolupráci a partnerství mezi členy vzdělávací komunity a jinými zainteresovanými subjekty. Další zapojení soukromého sektoru a praxe do vzdělávacích procesů pomůže zohlednit rychlý technologický rozvoj a měnící se pracovní podmínky. Výukové aktivity v úzké vazbě se společností rozšíří praktickou zkušenost vyučovaných.
  - (d) poskytnout náhled do globálních, regionálních, národních a lokálních environmentálních problémů, přičemž by je vysvětlovalo pomocí metody životního cyklu a zaměřovalo by se nejen na dopad na životní prostředí, ale také na ekonomické a sociální důsledky, a týkalo by se jak přírodního životního prostředí tak prostředí ovlivněného lidmi,
  - (e) používat širokou škálu participatorních vzdělávacích metod orientovaných na proces a řešení a šitých na míru vyučovaným. Vedle tradičních metod by tyto metody měly zahrnovat mimo jiné diskuse, pojmové a vjemové mapování, filozofické zkoumání, objasňování hodnot, simulace, scénáře, modelování, hraní rolí, hry, informační a komunikační technologie (ICT), šetření, případové studie, exkurze a učení venku,

projekty zaměřené na potřeby vyučovaných, analýzy správných postupů, zkušenosti z pracovišť a řešení problémů.

- (f) být podporováno relevantními učebními materiály jako jsou metodické, pedagogické a didaktické publikace, učebnice, vizuální pomůcky, brožury, případové studie a správné postupy, audio, video a elektronické zdroje.
34. Vlády by měly podporovat neformální a informální učení, protože informovaní občané a poučení zákazníci jsou prostřednictvím svých rozhodnutí a akcí zásadní pro uzákonění opatření v oblasti trvalé udržitelnosti, včetně Místní agendy 21.
  35. Neformální a informální učení, včetně programů veřejné osvěty, by mělo usilovat o poskytnutí lepších znalostí o vazbách mezi sociálními, ekonomickými a environmentálními otázkami v lokálních a globálních souvislostech, včetně časové perspektivy. Komunity, rodiny, sdělovací prostředky a nevládní organizace jsou důležitými aktéry při zvyšování povědomí veřejnosti o udržitelném rozvoji.
  36. Nevládní organizace jsou důležitými poskytovateli informálního a neformálního učení, schopnými realizovat procesy občanského zplnomocnění a také integrujícími a transformujícími vědecké znalosti a zkušenosti do snadno pochopitelných informací. Měla by se uznávat, povzbuzovat a podporovat jejich úloha zprostředkovatelů mezi vládami a širokou veřejností. Partnerství mezi nevládními organizacemi, vládami a soukromým sektorem by přidala významnou hodnotu k VUR.
  37. Hromadné sdělovací prostředky jsou mocnou silou při ovlivňování rozhodnutí a životních stylů spotřebitelů, zvláště u dětí a mladých lidí. Výzvou je mobilizovat jejich know-how a distribuční kanály k poskytování spolehlivých informací a klíčových zpráv o otázkách souvisejících s UR.
  38. K národní, regionální a globální udržitelnosti mohou přispět všechny sektory pracovní síly. Vytváření specializovaných školících programů, které by poskytovaly odborníkům a osobám s rozhodovacími pravomocemi znalosti a dovednosti, jež by přispívaly k UR, bylo identifikováno jako kritická složka vzdělávání pro udržitelný rozvoj¹⁸.
  39. Profesní a kontinuální vzdělávání tedy hraje velmi důležitou úlohu a mělo by se proto nabízet osobám s rozhodovacími pravomocemi a všem odborníkům, zvláště těm, kteří hrají nějakou úlohu v plánování a řízení. Mělo by být zaměřeno na budování znalostí a povědomí o UR. Kontinuální vzdělávání má dvě hlavní oblasti aktivit: (a) zdokonalování znalostí a dovedností a (b) poskytování nových kompetencí potřebných v různých profesích a v různých situacích. Kontinuální vzdělávání je jednou z oblastí, které by prospěla spolupráce mezi sektorem vzdělávání, zainteresovanými subjekty a širokou komunitou.
  40. Školící programy by se měly zabývat klíčovými tématy UR, ale současně brát v úvahu potřeby různých profesí a relevantnost těchto témat pro oblasti jejich práce. Zvláštní pozornost by se měla věnovat tématům spojeným s primární odpovědností profese a jejími ekonomickými, sociálními a environmentálními dopady.

---

¹⁸ Viz také Rámec pro návrh implementačního programu pro Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

41. Aby se VUR stalo součástí agendy pro změnu směrem k udržitelnější společnosti, musí být předmětem změny samo vzdělávání. Měl by se povzbuzovat výzkum, který by mohl přispět k VUR. Mezi zainteresovanými subjekty ve výzkumu a rozvojových aktivitách existuje potřeba zvýšené spolupráce a partnerství, která by sahala od identifikace problémů po práci s novými znalostmi a zajištění, aby se tyto znalosti staly známými a využívanými. Výsledky úsilí v oblasti výzkumu a vývoje by měly být sdíleny s aktéry lokálně, regionálně a globálně a měly by se zapracovávat do různých částí vzdělávacího systému, zkušeností a praxe.

V. RÁMEC PRO IMPLEMENTACI

1. Národní/státní implementace

42. Každá země odpovídá za implementaci této strategie. Pro začlenění hledisek UR napříč vzděláváním bude potřebná silná politická podpora na všech úrovních veřejné správy. Za tímto účelem se doporučuje, aby země tuto strategii přeložily do svého oficiálního jazyka (oficiálních jazyků), distribuovaly ji relevantním orgánům a stanovily kontaktní místo.
43. Účinná implementace této strategie vyžaduje, aby její ustanovení byla integrována do plánování, investičních a řídicích strategií státu a místních správ pro všechny úrovně vzdělávání a pro všechny vzdělávací instituce a organizace. Tato implementace by současně měla být v souladu s jinými relevantními státními, dvoustrannými a vícestrannými iniciativami a těžit z nich. Právní, ekonomické a komunikační nástroje by měly být přizpůsobeny podmínkám daného státu. Země by tak implementovaly ustanovení odpovídajícím způsobem ve vztahu ke své legislativě, politikám a operačním rámcům.
44. Země by měly identifikovat své stávající povinnosti týkající se komunikace, vzdělávání, účasti veřejnosti a zvyšování povědomí plynoucí z mezinárodních environmentálních a jiných relevantních dohod, aby tyto povinnosti řešily konzistentním způsobem prostřednictvím VUR.
45. Sektor vzdělávání sestává ze široké škály aktérů, s různými regulatorními systémy řízení v různých zemích. Je také zaměřen na lidi různého věku a v různém postavení v životě. Výzvou bude řešit a implementovat nezbytnou reformu vytváření politiky a operačního rámce sektoru vzdělávání na základě důvěry, inkuzivity a subsidiarity, a podporovat sebehodnocení. Je důležité, aby ti, kdo odpovídají za formální, neformální a informální vzdělávání spolupracovali na implementaci této strategie s jinými relevantními státními orgány.
46. Spolupráce, sdílená odpovědnost a leadership všech relevantních státních orgánů by měly být uznávány jako důležitý mechanismus pro dobrou veřejnou správu a měly by být posilovány. Zvláště ministerstva školství a životního prostředí by měla spolupracovat a ujmout se vedení při iniciování a podněcování další integrace hledisek UR do opatření, programů a kurikulů formálního vzdělávání na všech úrovních a vyhodnocovat implementaci této strategie. Potřebná je však také úzká a účinná spolupráce s jinými veřejnými orgány i zainteresovanými subjekty, zvláště s orgány odpovědnými za ekonomiku.

47. Je potřebný koordinační mechanismus pro implementaci této strategie na úrovni státu a také pro sdílení informací a stimulování partnerství mezi různými aktéry¹⁹. Jednou alternativou je vytvořit „národní platformu VUR“, snad pod záštitou výborů pro udržitelný rozvoj nebo jiných relevantních orgánů, kde by se setkávali odborníci z různých sektorů.
48. Národní²⁰ (státní) plány implementace by měly sloužit jako klíčový prvek implementace. Země by se měly rozhodnout, který orgán bude odpovědný za vypracování jejich národního plánu implementace.
49. Národní plán implementace by měl být vytvořen za využití participatorního přístupu. Do jeho tvorby by tedy měly být zapojeny všechny relevantní zainteresované subjekty. Měl by brát v úvahu skutečnou situaci v zemi. Majíce na vědomí, že si země mohou přát stanovit své vlastní priority a harmonogramy pro implementaci v souladu se svými potřebami, politikami a programy, ustanovení této kapitoly by mohla sloužit jako vodítko pro tuto práci. Národní plány implementace by měly upravovat cíle, aktivity, opatření, předběžné harmonogramy, prostředky implementace a nástroje hodnocení.

2. Oblasti pro akce

Zajistit, aby rámce politiky, regulační a operativní rámce podporovaly prosazování VUR

50. Politika, legislativa, operativní rámce a kurikula by měly zahrnovat a podporovat VUR. K dosažení toho by mohlo být klíčové následující: přijmout rámce for VUR pro všechny úrovně vzdělávání, stimulovat rozvoj mezirezortní a mnohostranné spolupráce, včetně zavedení konzultativního mechanismu; integrovat zásady UR do studijních programů a zvláštních kursů na všech úrovních vyššího vzdělání, zvláště do počátečního vzdělávání učitelů; zlepšit vybavení a řízení vzdělávacích zařízení směrem k UR a posílit vazbu mezi přírodními, ekonomickými, politickými a sociálními vědami v interdisciplinárním, multidisciplinárním a specializovaném studiu. Interdisciplinární a specializované studium by mělo být náležitě vyváжено.

Prosazovat UR prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení

51. Mělo by se podporovat zvyšování povědomí veřejnosti o UR, a to prostřednictvím institucí formálního vzdělávání a také komunit, rodin, sdělovacích prostředků a nevládních organizací.
52. Odborné dovednosti a znalosti týkající se udržitelného rozvoje by se měly průběžně zlepšovat a v důsledku toho být součástí celoživotního vzdělávání jednotlivců včetně osob v sektorech jako je veřejná správa, soukromý sektor, průmysl, doprava a zemědělství. Rozvoj nových znalostí a potřeba zavádět nové dovednosti, aby se konceptu UR dostalo specifitější náplně, zůstanou neustálou potřebou, protože mnohé odbornosti procházejí neustálým vývojem.

---

¹⁹ Některé země zavedly přístup „řízení znalostí“.

²⁰ U zemí s federální strukturou vlády se všechny zmínky o národních plánech týkají plánů na státní a sub-státní úrovni.

53. Klíčové akce k dosažení výše uvedeného by mohly být následující: nabídnout výukové příležitosti týkající se UR v kontinuálním vzdělávání pro odborníky, včetně těch, kteří působí v plánování, řízení a hromadných sdělovacích prostředcích; povzbuzovat a podporovat komunitní osvětové aktivity; rozvíjet spolupráci s nevládními organizacemi a podporovat jejich vzdělávací aktivity; podporovat spolupráci mezi institucemi formálního vzdělávání a neformálního organizacemi a také informální aktivity; podněcovat média, aby informovala o otázkách UR a debatovala je tak, aby se dostaly k široké veřejnosti.

Rozvíjet v rámci sektoru vzdělávání kompetence, aby se angažoval ve VUR

54. Vzdělavatelé, lídři a osoby s rozhodovacími pravomocemi na všech úrovních vzdělávání si potřebují zvýšit své znalosti o vzdělávání pro udržitelný rozvoj, aby poskytovali náležitá doporučení a podporu. A proto jsou snahy o budování kompetencí nezbytné na všech úrovních formálního i neformálního vzdělávání.
55. Klíčové akce k dosažení výše uvedeného by mohly být následující: stimulovat rozvoj kompetencí u pracovníků ve vzdělávacím systému, včetně akcí pro lídry, aby zvýšili své povědomí o otázkách UR; vytvořit kritéria pro ověřování odborných kompetencí ve VUR; zavést a rozvinout systémy řízení pro UR ve formálních vzdělávacích institucích a v prostředích pro neformální vzdělávání; zahrnout otázky související s UR do školících a přeškolovacích programů pro vzdělavatele na všech úrovních vzdělávání; vybízet vzdělavatele, včetně těch, kteří jsou zapojeni do neformálního a informálního vzdělávání, aby sdíleli své zkušenosti.

Zajistit, že budou přístupné odpovídající nástroje a materiály pro VUR

56. Je třeba vytvořit materiály pro VUR na všech úrovních, jak pro všeobecné kursy tak pro specializované vzdělávání a pro samostudium a tyto materiály musí být přizpůsobeny místním podmínkám a potřebám.
57. Klíčové akce k dosažení výše uvedeného by mohly být následující: stimulovat vytváření a produkci materiálů pro vzdělavatele, vyučované a výzkumníky pro všechny úrovně vzdělávání a školení, zvláště v místních jazycích; podporovat tvorbu a využívání elektronických, audio, video a multimediálních zdrojů a vizuálních pomůcek jak pro potřeby výuky tak pro sdílení informací; usnadňovat přístup ke zdrojům a informacím relevantním pro VUR prostřednictvím elektronických prostředků a internetu; zajišťovat soulad mezi materiály pro formální, neformální a informální výuku, rozvíjet relevantní strategie pro šíření informací.

Podporovat výzkum a vývoj VUR

58. Jsou potřebné různé aktivity výzkumu a vývoje v různých oblastech VUR jako jsou účinné metody výuky, nástroje hodnocení, formování postojů a hodnot, školní/institucionální rozvoj a implementace ICT. Výzkum a vývoj v oblasti VUR by měl průběžně nabízet základnu pro rozvoj VUR.

59. Výsledky výzkumu a vývoje by se měly sdílet s aktéry lokálně, regionálně a globálně a měly by se začleňovat do různých součástí vzdělávacího systému.
60. Ke klíčovým akcím k dosažení výše uvedeného by mohlo patřit iniciování a podpora výzkumu a vývoje v následujících oblastech: obsah VUR a metody výuky a učení; ekonomické účinky VUR a stimuly pro VUR; způsoby zařazování aspektů UR a jejich lokálních souvislostí do různých předmětů, přičemž prioritou je dávat výzkumu, který dává dohromady různé dimenze UR; indikátory a nástroje hodnocení pro VUR; sdílení výsledků výzkumu a příklady správné praxe.

3. Mezinárodní spolupráce

61. Spolupráce ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj, kromě toho, že přispívá k posilování a zlepšování VUR v zemích, by mohla pomoci zajistit vzájemné pochopení, posílit důvěru a rozvinout respekt pro kulturní hodnoty a tím budovat přátelské vztahy mezi obyvatelstvem a mezi národy a přispívat k míru a blahobytu.
62. Na regionální úrovni je potřeba posuzovat a usnadňovat implementaci této strategie a podporovat spolupráci ve VUR. Regionální proces by měl brát v úvahu jiné události, k nimž dochází v souvislosti s Desetiletím vzdělávání pro udržitelný rozvoj, které vyhlásila OSN, a být vnímán jako příspěvek ke globálním iniciativám v oblasti VUR.
63. Region má rozsáhlé zkušenosti s mezinárodní spoluprací ve vzdělávání, zvláště ve vyšším vzdělávání. Řada národních a sub-regionálních sítí, vzdělávacích pracovních skupin, sítí a sdružení univerzit, programů a partnerství zahájila práci na vývoji multidisciplinárních forem vzdělávání za účelem navrhnout řešení pro problémy související s udržitelným rozvojem. Výzvou je, jak nejlépe využít jejich zkušenosti a potenciál k podpoře VUR. Další výzvou je výzkum otázek souvisejících s VUR, které stále nemají významnou úlohu na mezinárodní scéně. Potřebná je také mezinárodní spolupráce týkající se VUR v předškolním a školním vzdělávání.
64. Vysokou prioritu by měla mít regionální a sub-regionální fóra, kde by se setkávali členové vzdělávací komunity jako jsou úředníci, vzdělavatelé a výzkumníci a jiní relevantní aktéři za účelem sdílet své zkušenosti a dobré postupy v otázkách týkajících se UR a VUR.
65. Komplexní povaha VUR vyžaduje, aby vedle vzdělávací komunity byli k partnerské práci na implementaci této strategie vyzváni další relevantní mezinárodní aktéři. To platí zvláště pro mezinárodní spolupráci zaměřenou na zlepšování znalostí a dovedností týkajících se UR u různých odborníků a osob s rozhodovacími pravomocemi.
66. Zkušenosti a potřeby se v různých částech regionu UNECE liší. Je třeba posílit sub-regionální spolupráci. To by umožnilo úzce spolupracovat na těch otázkách, které jsou pro daný sub-region velice důležité, čímž by se zemím pomohlo dosáhnout nejlepších praktických výsledků.
67. Je potřebné další vyhodnocení potřeb v různých sub-regionech. Zvláštní důraz by měl být na země východní Evropy, Kavkazu a střední Asie (EECCA) a jihovýchodní Evropy při řešení jejich hlavních problémů v environmentálním vzdělávání a ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Mezi jejich problémy patří nedostatek výukových materiálů,

neefektivní využívání kapacity vyššího vzdělávání a výzkumných institucí, nedostatek kvalifikovaných vzdělavatelů a nedostatečná osvěta a také nedostatečná mezirezortní a mnohostranná spolupráce na VUR. Další výzvou, která by se měla v jihovýchodní Evropě a EECCA řešit, je špatná kvalita vzdělávání pro děti žijící ve venkovských oblastech a nedostatek finančních a lidských zdrojů pro rozvoj VUR v těchto oblastech. Proto by se budování kapacit, finanční pomoc a podpora pro vzdělávací, výzkumné a osvětové programy v oblasti UR v zemích s ekonomikami v přechodu měla považovat za důležitou otázku a měly by jí odpovídajícím způsobem brát v úvahu vlády, relevantní organizace a dárci.

68. Klíčové akce by mohly být následující: posílit regionální a sub-regionální sdružení a sítě pracující na VUR a podpořit twinningové programy, dvoustrannou spolupráci a partnerství; využívat náležitým způsobem stávající mezinárodní právně závazné nástroje jako je Aarhuská úmluva a jiné relevantní dohody ke zvyšování povědomí o UR; usnadňovat sdílení zkušeností a správných postupů, inovací a informací o národních zkušenostech a projektech v rozvojové spolupráci na otázkách týkajících se VUR, např. pomocí nástrojů ICT a webové stránky UNECE; zařadit VUR do relevantních dvoustranných a vícestranných programů; podporovat zapojení nevládních organizací a jiných významných skupin do mezinárodní spolupráce ve VUR; podporovat a koordinovat mezinárodní události určené ke zvyšování povědomí o UR; podporovat sdílení zkušeností.
69. Aby se zajistilo účinné regionální řízení a komunikace, je třeba ve všech členských státech UNECE a v relevantních mezinárodních organizacích zřídit kontaktní místa VUR. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ lze použít jako partnerskou platformu pro regionální spolupráci ve VUR a Výbor UNECE pro environmentální politiku jako orgán pro posuzování pokroku v implementaci této strategie v souladu s pracovním programem tohoto výboru.
70. Na konferencích „Životní prostředí pro Evropu“ by ministři mohli diskutovat pokrok v implementaci této strategie na základě národních a jiných relevantních zpráv. Hodnocení úrovně péče o životní prostředí by mohla zahrnovat hodnocení úsilí posuzované země v oblasti VUR. Za účelem diskutovat pokrok v implementaci této strategie by se každý třetí rok mohlo uspořádat společné zasedání Výboru pro environmentální politiku a zástupců z ministerstev školství nebo obdobných státních orgánů odpovědných za vzdělávání ve členských státech UNECE.

4. Úlohy a povinnosti

71. Vlády by měly hrát proaktivní úlohu v prosazování a usnadňování implementace této strategie ve svých zemích. Měly by pravidelně vyhodnocovat a sledovat její implementaci na všech úrovních řízení.
72. Místním vzdělávacím úřadům a institucím formálního vzdělávání se doporučuje, aby na sebe vzaly odpovědnost za implementaci relevantních ustanovení této strategie a za její monitorování.

73. Relevantní zainteresované subjekty včetně místních orgánů, sektorů vzdělávání a vědy, sektoru zdravotnictví, soukromého sektoru, průmyslu, dopravy a zemědělství, obchodu a odborových svazů, hromadných sdělovacích prostředků, nevládních organizací, různých komunit, původních obyvatel a mezinárodních organizací by měly být vyzvány, aby definovaly své priority a převzaly odpovědnost za implementaci a sledování této strategie.

5. Finanční záležitosti

74. Důležitým předpokladem úspěchu této strategie je zajištění dostatečných finančních prostředků pro její implementaci. Pro přesné hodnocení nákladů prováděcích opatření, která jsou nezbytná k dosažení cíle této strategie, a výnosu z této investice, je zásadní pochopit hodnotu vzdělávání při zavádění opatření a postupů UR ve společnosti. Vzdělávání by mělo být spatřováno jako investice s dlouhodobou návratností.
75. Náklady na implementaci této strategie by obecně měla nést každá země. Vlády by proto měly zajistit, aby byly k dispozici příslušné zdroje. Mnohé z navrhovaných akcí lze začlenit do probíhající rozvojové práce v sektoru vzdělávání. Některé akce lze snadněji provádět jako sub-regionální a celoregionální projekty.
76. Vlády by měly zvážit využití rozpočtů a ekonomických stimulů k financování VUR u všech forem vzdělávání, včetně zavádění stipendií v oblasti VUR a budování kapacit ve vzdělávacích institucích. Mělo by se vynaložit úsilí na zařazení komponentů VUR do relevantních dvoustranných a vícestranných programů. Měla by se vytvářet partnerství a měla by se povzbuzovat v tom, aby usilovala o získání podpory, včetně naturálních příspěvků, od mezinárodních financujících agentur a soukromého sektoru. Finanční pomoc pro některé části regionu, zvláště EECCA a země jihovýchodní Evropy je v první fázi implementace této strategie zásadní, aby se těmto zemím pomohlo zahájit tento proces.

6. Hodnocení a harmonogram

77. Měl by se stanovit harmonogram a měly by se vytvořit indikátory pro hodnocení implementace této strategie. Dát lidem možnost jednat ve prospěch UR je otázkou kvality vzdělání a výsledku jejich studia. Zavádění aspektů UR do všech forem a úrovní vzdělávání je dlouhodobý proces a výsledky lze proto měřit pouze po dlouhém čase.
78. Implementace této strategie by měla být chápána jako průběžný proces. Avšak aby se usnadnilo hodnocení jejího pokroku, navrhuje se pro implementaci tři fáze:
Fáze I (do roku 2007): dobrý základ pro zahájení implementace – doporučuje se, aby každá země identifikovala to, co již dělá a co by zapadalo do působnosti této strategie. To by zahrnovalo posouzení stávajících politik, právních a operativních rámců, finančních mechanismů a vzdělávacích aktivit a zahrnovalo by to také identifikaci jakýchkoliv překážek či mezer. Měly by se zvážit nápravné kroky k překonání slabin a měl by se navrhnout relevantní národní implementační plán. Měly by se vytvořit metody hodnocení a indikátory, zvláště kvalitativní, pro implementaci VUR. Na konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ mohou ministři demonstrovat svou oddanost této strategii, ocenit úspěchy, podělit se o problémy a obavy a podat zprávu o pokroku v jejich národních/státních strategiích.

Fáze II (do roku 2010): implementace ustanovení této strategie by již měla nějakou dobu probíhat. V tomto ohledu by země měly posoudit dosažený pokrok v implementaci jejich národních/státních strategií a v případě potřeby je upravit.

Fáze III (do roku 2015 a dále): země by měly dosáhnout značného pokroku v implementaci VUR.

79. Měla by se zvážít řada otázek, aby se pomohlo procesně zaměřenému hodnocení a benchmarkingu strategie. To zahrnuje následující vzorky: identifikace lídrů a koordinátorů, kteří by tuto strategii poháněli vpřed; politika, právní a operativní rámce na podporu této strategie; rámec pro mezivládní a mnohostrannou spolupráci a partnerství; relevantnost formálních kurikulů a výukových programů; počáteční a kontinuální školení v otázkách týkajících se UR, zvláště pro vzdělavatele; nástroje a materiály pro VUR; výzkum a vývoj v oblasti VUR; rozvoj neformálního a informálního vzdělávání a zapojení médií a dopad na vyučované.

Poznámka

Pro informaci jsou k dispozici dva dokumenty: jeden o minulých a probíhajících mezinárodních procesech týkajících se vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj (CEP/AC.13/2004/8/Add.1) a druhý objasňující některé termíny používané v této strategii (CEP/AC.13/2004/8/Add.2).

Hospodářská a sociální rada Distr.
VŠEOBECNÁCEP/AC.13/2004/8/Add. 1
18. května 2004
Originál: ANGLICKÝ

HOSPODÁŘSKÁ KOMISE PRO EVROPU (UNECE)**VÝBOR PRO ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKU**

Druhé regionální zasedání o vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj
(Řím, 15.-16. července října 2004)
(Bod 3 předběžné agendy)

NÁVRH STRATEGIE UNECE PRO VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ**Dodatek****POZADÍ**

1. Konference OSN o lidském životním prostředí, která se konala v roce 1972, doporučila, aby generální tajemník, organizace, spadající pod OSN, a další zainteresované mezinárodní úřady po poradě a dohodě přijaly nezbytné kroky k ustavení mezinárodního programu environmentálního vzdělávání, s mezioborovým přístupem, ve škole a mimo školu, který bude zahrnovat všechny úrovně vzdělání a bude zaměřen na širokou veřejnost, především na prosté občany, žijící v městských a venkovských oblastech, na mládež stejně jako na dospělé, s přihlédnutím k tomu, aby byli vzdělávání ohledně jednoduchých kroků, které mohou v rámci svých možností podniknout k péči a kontrole nad svým životním prostředím.
2. V roce 1975 účastníci semináře o environmentálním vzdělávání, který uspořádala Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu v Bělehradě navrhli globální rámec pro environmentální vzdělávání, nazvaný Bělehradská charta. V ní je stanoveno, že cílem environmentálního vzdělávání je vytvořit světovou populaci, která si uvědomuje životní prostředí a s ním spojené problémy a zajímá se o ně, a která má znalosti, dovednosti, postoje, motivace a závazek jednotlivě pracovat a kolektivně řešit současné problémy a předcházet novým.
3. Dva roky po semináři v Bělehradu pořádala UNESCO konferenci o environmentálním vzdělávání v Tbilisi. Deklarace ze Tbilisi je založena na Bělehradské chartě a vytyčila následující cíle pro environmentální vzdělávání: (a) podporovat jasné uvědomění a zájem o ekonomickou, sociální, politickou a ekologickou vzájemnou závislost

v městských a venkovských oblastech; (b) poskytnout každému člověku příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, postojů, závazků a znalostí, nezbytných pro ochranu a zlepšování životního prostředí; a (c) vytvářet nové modely chování jednotlivců, skupin a společnosti všeobecně k životnímu prostředí. Deklarace dále identifikuje pět kategorií cílů pro jednotlivce a skupiny, kterých by mělo být dosaženo pomocí environmentálního vzdělávání: (a) uvědomění a citlivost vůči životnímu prostředí a environmentálním problémům; (b) znalosti a porozumění životnímu prostředí a environmentálním problémům; (c) zodpovědný přístup k životnímu prostředí; (d) znalosti a dovednosti, potřebné k identifikaci a řešení environmentálních problémů; a (e) aktivního podílu a účasti při řešení environmentálních problémů.

4. V roce 1990 na Světové konferenci o vzdělání pro všechny (Jomtien, Thajsko) bylo základní učení definováno tak, že zahrnuje jak základní učební nástroje (jako je literatura, ústní vysvětlení, znalost počtů a řešení problémů), tak obsah základního učení (jako jsou znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje), které lidské bytosti nezbytně potřebují, mají-li být schopny přežít, rozvíjet své plné kapacity, žít a pracovat důstojně, plně se podílet na rozvoji, zvyšovat kvalitu svých životů, činit informovaná rozhodnutí a dále se učit (Světová deklarace o vzdělání pro všechny, čl. 1, odst. 1.). Dakarský Akční rámec (Forum o světovém vzdělání, Dakar, duben 2000) také potvrzuje, že vzdělání je jedním ze základních lidských práv. Je klíčem k udržitelnému rozvoji a k míru a stabilitě v jednotlivých zemích i mezi nimi, a tudíž je nepostradatelným prostředkem pro efektivní začlenění do společnosti a ekonomiky 21. století, v němž jsou společnost i ekonomika zasaženy rychlou globalizací.
5. Na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v roce 1992 v Riu de Janeiro v Brazílii byla přijata Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji a Agenda 21: Akční program pro trvale udržitelný rozvoj. V kapitole 36 Agendy 21 je zdůrazněno, že vzdělávání, včetně formálního vzdělávání, veřejného uvědomění a školení, by mělo být uznáváno jako proces, jehož pomocí lidé a společnosti mohou dosáhnout svých maximálních možností. Vzdělávání je životně důležité pro prosazování udržitelného rozvoje a zvyšování lidské kapacity pro adresování otázek, vztahujících se k životnímu prostředí a rozvoji. Na všech následujících konferencích Spojených národů, bez ohledu na projednávaný předmět (životní prostředí, populace, sociální rozvoj, lidská práva a demokracie, ženy, a osídlení), je udržitelný rozvoj společným zájmem a panuje společný názor, že vzdělání je hnací silou pro nezbytné změny. Bylo zdůrazněno, že mír, rozvoj, zdraví a demokracie jsou vzájemně se posilující nezbytné předpoklady trvale udržitelného rozvoje.
6. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je výsledkem Konference OSN v Riu z roku 1992. Jedním z problémů, na které narážela koncepce environmentálního vzdělávání před rokem 1992, bylo to, že životní prostředí se stalo velmi širokým pojmem, zahrnujícím mnoho nezávislých vědních oborů, včetně ekonomických, přírodních a společenských věd. Tím byl přístup k tematice životního prostředí ztížen a pedagogové si připadali ztraceni, když stáli před tak komplexní problematikou. Pak Konference v Riu poradila, aby bylo životní prostředí rozšířeno o udržitelný rozvoj. Definice Vzdělávání pro udržitelný rozvoj odráží výchozí termín - udržitelný rozvoj.
7. V roce 1992 se v Torontu v Kanadě konal Světový kongres o vzdělávání a komunikaci o životním prostředí a rozvoji. Bylo to první velké mezinárodní shromáždění po Konferenci v Riu, které se zaměřilo na kapitolu 36 Agendy 21, prosazující vzdělávání,

uvědomění veřejnosti a školení. Rozvoj byl nazírán z perspektivy růstu; z tohoto hlediska je příroda kapitál, o který je nutno pečovat především zredukováním dopadu těžebních aktivit na životní prostředí. V této souvislosti je udržitelný rozvoj považován za kompromis, s jehož pomocí se můžeme vyhnout příliš velkému obratu u většiny požadovaných věcí. Vzdělávání musí vyhovět potřebám udržitelného rozvoje a školit lidské zdroje tak, aby byla optimalizována produktivita pomocí podporování technického pokroku a prosazování kulturních podmínek, které povedou ke společenské a ekonomické změně. Cílem je využít všech forem kapitálu (včetně lidského kapitálu) k dosažení urychleného, vyrovnanějšího ekonomického růstu, a zároveň zredukovat jeho dopady na životní prostředí.

8. Po doporučení, uvedeném v Agendě 21, ustavila Organizace spojených národů roku 1993 Komisi pro trvale udržitelný rozvoj, aby bylo zajištěno, že Agenda 21 bude efektivně implementována. Tato Komise je výkonná komise Ekonomické a sociální rady Organizace spojených národů. Systematicky se věnuje jednotlivým tématům Agendy 21 na výročních konferencích. Na svém šestém zasedání v roce 1998 přijala řadu různých rozhodnutí, týkajících se vzdělávání a komunikace. Dále schválila obsáhlý pracovní program, který vyzývá vlády, aby začlenily cíle trvale udržitelného rozvoje do osnov a učebních plánů na všech úrovních vzdělávání a aby v této souvislosti podpořily jejich rozhodnutí.
9. Ve zprávě „Učení: poklad v nás“, kterou v roce 1996 Mezinárodní komise vzdělávání pro dvacáté první století adresovala UNESCO, je potvrzena nezbytnost vzdělání pro demokratickou a udržitelnou budoucnost. Zpráva vymezuje čtyři pilíře jako základy pro vzdělání: učit se žít společně, učit se vědět, učit se dělat a učit se být.
10. Mezinárodní konference o životním prostředí a společnosti: Vzdělávání a veřejné uvědomění pro udržitelnost (Thessaloniké, Řecko, 1997) stanovila, že učební osnovy, orientované na trvalou udržitelnost, by měly mezi primárními cíli mít pojem občanství. Tradiční prvenství studia přírody musí být vyváženo studiem společenských a humanitních věd. Učení o interakcích ekologických procesů bude tedy provázáno s tržními silami, kulturními hodnotami, spravedlivým rozhodováním, vládní činností a dopadem lidských aktivit, a to holistickým způsobem s přihlédnutím ke vzájemným závislostem. Studenti se musí naučit, jak kriticky reflektovat své místo ve světě a uvažovat o tom, co udržitelnost znamená pro ně a pro jejich společnost. Musí si osvojit předvídativé alternativní způsoby rozvoje a života, hodnotit alternativní představy, naučit se jak jednat a jak ospravedlňovat volby mezi těmito představami, a tvořit plány pro jejich dosažení, stejně jako podílet se na společenském životě, aby tyto představy uskutečnily. To jsou schopnosti a dovednosti, které jsou základem dobrého občanství a činí vzdělávání pro trvalou udržitelnost součástí procesu budování informované, zainteresované a aktivní populace. Konference dospěla k závěru, že tímto způsobem vzdělávání pro udržitelnost přispívá ke vzdělávání pro demokracii a mír.
11. Od roku 1992 se objevil mezinárodní konsensus, že dosahování udržitelného rozvoje je v podstatě procesem učení. Na většině konferencí OSN v devadesátých letech, včetně konferencí o lidských právech ve Vídni (1993), o populaci a rozvoji v Káhiře (1994), o malých ostrovních rozvojových zemích na Barbadosu (1994), o sociálním rozvoji v Kodani (1995), o ženách v Beijingu (1995), o bezpečnosti potravin v Římě

(1996) a o lidských sídlech v Istanbulu v Turecku (1996) byla zdůrazňována kritická úloha vzdělávání.

12. Podle zprávy „Vzdělávání pro trvalou udržitelnost od Ria do Johannesburgu: Poučení z desetiletí závazku“ (UNESCO 2002) jsou některá s klíčových poučení, kterých bylo dosaženo ohledně vzdělávání pro udržitelný rozvoj (ESD) za toto desetiletí tato: (a) ESD je nově se objevující, ale dynamická koncepce, která sdružuje nové vize vzdělávání, usilující o schopnost lidí každého věku přijmout zodpovědnost za vytváření trvale udržitelné budoucnosti; (b) základní vzdělání poskytuje základy pro veškeré budoucí vzdělávání a je plnoprávným významným příspěvkem k udržitelnému rozvoji; (c) je třeba dát mnoha existujícím vzdělávacím politikám, programům a metodám nové zaměření, aby budovaly koncepci, dovednosti, motivaci a závazky, potřebné pro udržitelný rozvoj; (d) vzdělání je klíčem k přetvoření venkova a je zcela nezbytné pro zajištění ekonomické, kulturní a ekologické životaschopnosti venkovských oblastí a společenství; (e) celoživotní učení, zahrnující vzdělávání dospělých a společnosti, příslušné technické a pracovní vzdělávání, vyšší vzdělání a vzdělávání učitelů, to vše jsou životně důležité součásti budování kapacity pro udržitelnou budoucnost.
13. V rámci systému organizací OSN je UNESCO vůdčím úřadem, ale i jiné organizace uskutečňují relevantní aktivity. Jsou to Divize OSN pro trvale udržitelný rozvoj, Program OSN pro rozvoj a Program OSN pro životní prostředí (UNEP). UNESCO dále vyvinula spolupráci s mnoha orgány OSN, včetně Populačního fondu OSN (UNFPA), Světové zdravotnické organizace (WHO) a Mezinárodní organizace práce (ILO) v zájmu prosazování vzdělávání obyvatelstva, s WHO spolupracuje na vývoji nových přístupů ke zdravotnímu vzdělávání, s Organizací pro výživu a zemědělství (FAO) na zlepšení vzdělávání ve venkovských oblastech a prosazování bezpečnosti potravin, s WHO a Společným programem OSN pro HIV/AIDS (UNAIDS) na boji s pandemií, s Dětským fondem OSN (UNICEF), Úřadem vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a většími NNO na pomáhání při opětovném vybudování vzdělání v krizových a postkonfliktních situacích, a s mnoha dalšími. Kromě toho k pochopení a implementaci environmentálního vzdělávání a vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj přispívají také Evropská unie, Rada Evropy a Centrum pro vzdělávací výzkum a inovaci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.
14. Mnoho subregionálních mezivládních procesů pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj, včetně Agendy 21, probíhá v regionu Baltského moře; Pracovní skupina pro environmentální vzdělávání Mezinárodní rady nově nezávislých států pro životní prostředí; Středoasijská mezinárodní pracovní skupina pro environmentální vzdělávání; a Severoamerické sdružení pro environmentální vzdělávání.
15. Mnoho sítí, vzdělávacích center a sdružení universit a NNO začalo pracovat na vývoji víceborových forem vzdělání v zájmu řešení problémů, spojených s udržitelným rozvojem. Mezi tyto iniciativy patří Magna charta universitatum Europaeum z roku 1988, Boloňská deklarace z roku 1999, Charta Koperníkovy university pro udržitelný rozvoj z roku 1993 a Charta Země z roku 2000.
16. Aarhuská úmluva UNECE o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí otvírá pro environmentální vzdělávání novou dimenzi. Občané by měli dosáhnout lepšího

- pochopení vazeb mezi environmentálními, sociálními a ekonomickými otázkami. Měli by se naučit uplatňovat v praxi svá práva na přístup k informacím a právní ochraně a na účast na rozhodování. Aktivní zapojení větších skupin, včetně environmentálních organizací občanské společnosti, skupin spotřebitelů a mládeže, je všeobecně považováno za nepostradatelné pro větší efektivitu a legitimitu environmentálních politik.
17. Regionální ministerská rada pro Světový summit o trvale udržitelném rozvoji (Ženeva, 24.- 25. září 2001) vzala toto téma v úvahu a vyzvala k iniciativám v oblasti vzdělávání. Přesněji řečeno, ministři se dohodli na zlepšení vzdělávacích systémů a navržení učebních programů pro udržitelný rozvoj v zájmu zvýšení všeobecného pochopení toho, jak implementovat a prosazovat udržitelný rozvoj v praxi.
  18. Deklarace a implementační plán, vypracované roku 2002 na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v Jižní Africe, podtrhovaly potřebu integrovat udržitelný rozvoj do vzdělávacích systémů na všech úrovních v rámci prosazování vzdělání jako klíčového činitele změny. Summit dále doporučil, aby Valné shromáždění OSN přijalo Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, začínající rokem 2005.
  19. Během příprav na pátou Ministerskou konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ (Kyjev 2003) byl proječován značný zájem ze strany jak vlád, tak nevládních organizací, o zlepšování environmentálního vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Ministři životního prostředí UNECE dospěli k poznání, že vzdělání je základním nástrojem pro ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj a že environmentální vzdělávání je stále více adresováno široké škále témat, zahrnutých do Agendy 21, a parafovali Prohlášení o vzdělávání pro udržitelný rozvoj.
  20. Vyzvali všechny země, aby integrovali udržitelný rozvoj do svých vzdělávacích systémů na všech úrovních, od předškolního po vyšší vzdělání, a v neformálním stejně jako v průběžném vzdělávání, v zájmu prosazování vzdělání jako klíčového činitele změny. Uvítali, že Valné shromáždění OSN na svém padesátém sedmém zasedání (prosinec 2002) vyhlásilo Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, počínající rokem 2005, jak doporučil Světový summit o udržitelném rozvoji, a uvolili se, že se ujmou úkolu regionálního prosazování.
  21. Nakonec vyzvali UNECE, aby v souladu se svým mandátem spolupracovala s UNESCO a s Radou Evropy na regionální strategii pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj, a aby udržovala dialog se všemi relevantními mezinárodními činiteli, včetně NNO a velkých skupin, přispívajících k iniciativě OSN Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, kterou vede UNESCO.
  22. Strategie by tedy měla těžit ze zkušeností, získaných jak v rámci regionů, tak globálně, a bude odvozena z Prohlášení o vzdělávání pro udržitelný rozvoj a ze základních prvků pro strategii UNECE pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj, která byla předložena na páté Ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“. Je také příspěvkem k Rámci pro návrh implementačního schématu pro Desetiletí vzdělávání pro udržitelný rozvoj, který vyvinula UNESCO, a je s tímto Rámcem v souladu, a měla by být používána jako základ pro regionální implementaci Desetiletí.

Hospodářská a sociální rada Distr.
VŠEOBECNÁCEP/AC.13/2004/8/Add. 1
19. května 2004
Originál: ANGLICKÝ

HOSPODÁŘSKÁ KOMISE PRO EVROPU (UNECE)**VÝBOR PRO ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKU**

Druhé regionální zasedání o vzdělávání pro udržitelný rozvoj
(Řím, 15.-16. července října 2004)
(Bod 3 předběžné agendy)

NÁVRH STRATEGIE UNECE PRO VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ**Dodatek****VYSVĚTLIVKY**

23. **Vzdělávání:** anglický výraz „education“, česky „vzdělání“ nebo „vzdělávání“ je odvozen z latinského *educare*, což znamená chovat nebo vychovávat, a z *educere*, což znamená vyvíjet nebo rozvíjet. Ačkoliv tyto vývojové a proměňující významy zůstávají stále aktuální, byly všeobecně zastíněny představou předávání informací, která se vztahuje k instruování a učení. Vzdělávání (jako pojem) je zpravidla používáno k popisu procesu a také zkratky pro „vzdělávací systém“, který zahrnuje politiky, instituce, osnovy, činitele atd.
24. **Učení** je proces, jehož prostřednictvím jsou rozvíjeny znalosti, hodnoty a dovednosti. Zpracování informací vyústí v relativně stabilní změnu chování jednotlivce nebo organizace. Učení je absorbování informací a integrování informací a ohledů tak, že vedou k odlišným volbám, odlišnému chování. Informace (sestavující z údajů, základní informace) jsou spojeny s našimi znalostmi, zkušenostmi, normami a hodnotami, a se způsobem, jakým žijeme (dávají životu smysl).
25. **Vzdělávání pro udržitelný rozvoj** odráží výchozí pojem „udržitelný rozvoj“, definovaný jako rozvoj, „který uspokojuje potřeby současnosti, aniž by snižoval možnost budoucích generací uspokojovat vlastní potřeby“ (zpráva Světové komise pro životní prostředí a rozvoj, 1987). Udržitelný rozvoj je komplexní problematika, která sdružuje ekonomickou, environmentální a sociální dimenzi. Jinými slovy, rozvoj je nezbytný pro uspokojení lidských potřeb a zvýšení kvality lidského života. Zároveň musí být rozvoj založen na efektivním a zodpovědném užívání veškerých vzácných zdrojů společnosti - přírodních, lidských a ekonomických.

26. **Školení** v této souvislosti znamená totéž jako vzdělávání, ale zahrnuje praktickou aplikaci.
27. **Soustavné školení/vzdělávání** pokrývá aktivity, zaměřené na aktualizaci, osvěžování nebo rozšiřování znalostí a dovedností, získaných během základního vzdělávání/školení.
28. **Pedagogové** jsou učitelé, lektoři, školitelé a lidé, kteří dobrovolně vedou vzdělávání.
29. **Studující** jsou žáci, studenti a účastníci školení.
30. **Udržitelná společnost** je ta, která přetrvá generace, je dostatečně prozíravá, flexibilní a moudrá, aby nepodřývala své fyzické ani sociální podpůrné systémy.
31. **Učební procesy** jsou často popisovány na individuální úrovni. Nicméně je můžeme definovat na základě učení občanů na třech úrovních:
  - a. Jako studující jedinec: individuální dovednosti, rozvoj osobnosti, individuální postavení ve společnosti, které vede nebo nevede k udržitelnému chování;
  - b. V rámci studující organizace: organizace usiluje o zvýšení kvality své vlastní struktury a výkonu. Kvalifikace „studující organizace“ platí pouze pokud je v organizaci dostatečný počet jednotlivců, kteří přijmou změnu chování, vedoucí ke změnám struktury a výkonu;
  - c. V rámci studující společnosti: přínos pro učební procesy různých organizací a jednotlivců s jejich vlastními perspektivami, ale s kumulativním efektem.

Kategorie učení nebo vzdělávání

32. **Formální učení** se odehrává ve vzdělávacích a školicích institucích a vede k uznávaným diplomům a kvalifikacím.
33. **Neformální učení** se odehrává mimo a někdy paralelně s tradičními systémy vzdělávání a školení, a nemusí nutně vést k formálním certifikátům. Neformální učení může být poskytováno na pracovišti a prostřednictvím aktivit občanské společnosti, organizací a skupin (jako jsou organizace mládeže, odborové svazy a politické strany). Může být poskytováno také prostřednictvím organizací nebo služeb, které byly ustaveny pro doplnění formálních systémů (jako jsou umělecké, hudební a sportovní kroužky nebo soukromé vyučování jako příprava na zkoušky).
34. **Průběžné učení** je přirozenou součástí každodenního života. Na rozdíl od formálního a neformálního učení nemusí být průběžné učení nezbytně záměrné, a vzhledem k tomu si jednotlivé osoby nemusí ani uvědomovat, že přispívá k rozvíjení jejich vědomostí a znalostí.
35. **Celoživotní učení** je učení, probíhající celý život, ať už souvisle nebo periodicky. Celoživotní učení stimuluje a posiluje jednotlivce, aby dosahovali veškerých znalostí, hodnot, dovedností a porozumění, které během svého života potřebují a aby je uplatňovali s důvěrou, kreativitou a potěšením ve všech postaveních, prostředích a za všech okolností.

36. Širokospektrální učení obohacuje koncepci celoživotního učení tím, že soustředí pozornost na šíři učení, což se může odehrávat po celou délku našeho života v jakémkoliv jeho stadiu. Širokospektrální dimenze klade větší důraz na komplementaritu formálního, neformálního a průběžného učení. Připomíná nám, že užitečné a příjemné učení se může odehrávat v rodině, ve chvílích volna, ve společenském životě i v každodenním zaměstnání. Širokospektrální učení nás také nutí, abychom si uvědomili, že učení a studia jsou aktivity, které mohou být měněny a vzájemně vyměňovány v různých dobách a místech a prostřednictvím různých funkcí. Ne všechny kategorie musí být oddělené - průběžné učení se může například odehrávat také ve školních třídách - ale tyto kategorie odrážejí pochopení, že učení se odehrává nejenom ve školách.
37. Sociální učení. Rozvoj znalostí a chápání má osobní i sdílené prvky. Pojem sociální učení se často vztahuje na pochopení faktu, že učení je vždy společenským procesem, protože se vždy odehrává ve společenském prostředí nebo kontextu. A cvičení, kterých se studující účastní, prostředky a technologie, které se učí používat, dovednosti nebo vědomosti, které rozvíjejí, mají sociální kontext. Kromě toho často spolupracují nebo jsou součástí určitého pracovního oddělení. Sociální provázanost umožní studujícím uvádět své myšlenky, názory, zkušenosti a pocity do vztahu s myšlenkami, názory, zkušenostmi a pocity druhých nebo je porovnávat. V tomto procesu „uvádění do vztahu“ nebo „porovnávání“ je pravděpodobné, že se tyto myšlenky, názory, zkušenosti a pocity následně změň. Toto porovnávání může studující vést k tomu, že své myšlenky znovu promyslí ve světle alternativních, možná protichůdných hledisek nebo způsobů myšlení a cítění. Současně s tím jeho zkušenosti, které jsou sdíleny s ostatními, pravděpodobně získají na významu. Nicméně pojem „sociální učení“ je někdy používán také k charakterizování určitých učebních aranžmá nebo procesů, při nichž je skupina, organizace nebo celá společnost kolektivně zaangažována v rozvoji kompetence. V tomto smyslu je sociální učení využíváno k rozšiřování smyslu učení v poměru ke svému běžnému, velice individualistickému významu. Zahrnuje učení jednotlivců, ale uznává, že učit se mohou celé skupiny. Je pravděpodobné, že na takovém učení závisí pokrok k trvalé udržitelnosti.
38. Sociální učení je založeno na myšlence, že lidé se neučí sami, pomocí individuálních způsobů, nebo alespoň takové učení nemohou naplno zužitkovat, ale že se učí také, a často lépe, když uvádějí své osobní zkušenosti do vztahu se zkušenostmi druhých. Z toho vyplývá, že ostatní lidé hrají důležitou úlohu v poznávání, formulaci a generalizaci individuálních zkušeností. V sociálním učení mohou být rozlišeny čtyři prvky („osy“), které poskytují základnu pro učební procesy:
- a. Činnost: lidé musí být schopni a připraveni považovat se za lidi, kteří mohou aktivně vzít svou situaci do vlastních rukou (motivace). Organizátoři učebního procesu tedy musí k účastníkům přistupovat jako ke kompetentním činitelům a zkoumat, co mohou udělat sami.
  - b. Spolupráce: lidé musí být schopni a připraveni spolupracovat s ostatními. To představuje oblast napětí při dosahování shody a rozkolů ve skupině;
  - c. Uvažování: lidé musí být schopni (naučit se) uvažovat o tom, co udělali; ohlížet se zpátky, hodnotit, dělat závěry a ty převádět ve změněné chování;

- d. Komunikace: pro sociální učení je bezpodmínečně nezbytné, aby o něm lidé dokázali komunikovat, vysvětlovat a demonstrovat jej ostatním - přenos zkušeností.

Přístupy a metody

39. Učení a studia, orientovaná na činnost: tyto přístupy kladou důraz na to, že vzdělávání pro udržitelný rozvoj (ESD) je zaměřeno na přispívání k udržitelným změnám ve společnosti a v životním prostředí. Proto se doporučuje, aby ESD zahrnovalo konkrétní činnosti pro ochranu životního prostředí, které budou studenti a ostatní cílové skupiny vykonávat jako nedílnou součást učebních a studijních procesů. Činnost je zaměřena na změnu: změnu v životním stylu jednotlivce, v lokální společnosti nebo v globální společnosti. A je to uvědomělá, záměrná činnost. Přístup, orientovaný na činnost, má dva hlavní cíle: přispívat k rozvoji studentových schopností být činným a usnadňovat trvale udržitelné změny v krátkodobém i dlouhodobém horizontu.
40. Kritické myšlení v této souvislosti znamená, že ESD by mělo být ideologicky uvědomělé a sociálně kritické, a tedy rozpoznávat, že žádné hodnoty vzdělání nejsou politicky neutrální. Všeobecně může být kritické myšlení definováno jako způsob, kterým jednotlivci vědomě přizpůsobují informace v učebních procesech svému vlastnímu myšlení, ale je důležité zdůraznit ochotu přijmout otevřené přístupy, a to jak ze strany studujících, tak učitelů, zejména vůči různým kulturním, ekonomickým, ekologickým, politickým a sociálním otázkám. V nejlepším případě by kritické myšlení mohlo vést k sociálně kulturní a intelektuální flexibilitě s pochopením toho, že nádevkem k lidským možnostem se všechny informace v zásadě vztahují k místu a času.
41. Demokratický proces. V souladu s Agendou 21 je nanejvýš důležité, aby se mládež ze všech částí světa aktivně podílela na všech relevantních úrovních procesů rozhodování, protože ovlivňují jejich život dnes a mají dopady na jejich budoucnost. Kromě svého intelektuálního příspěvku a své schopnosti mobilizovat podporu přinášejí také jedinečné perspektivy, které musí být brány v úvahu (kap. 25, děti a mládež v trvale udržitelném rozvoji). Kromě toho by obecní správy měly zahájit konzultační proces se svými občany a dosáhnout u společenství konsensu (Agenda 21, kap. 28). Demokracie je tradičně chápána jako rovnocenná práva a příležitosti pro všechny lidi k účasti na rozhodování o institucích a tématech, která se jich týkají. Tato zavedená tradice také klade důraz na silnou úlohu suverenity, zejména mezi národy. Rapidní ekonomická a environmentální globalizace v posledních desetiletích přinesla výzvu k dosažení udržitelného rozvoje pro všechny lidi v jejich každodenních životech, přestože možná neviditelnou; nicméně existuje.
42. Dynamické kvality v učebním procesu znamenají důraz na kvalitách ve vzdělávacích aktivitách, které studující přimějí zaujmout aktivní a angažované postavení a přiznávají pedagogovi i studujícímu rovnocennější role, které respektují existující znalosti a schopnosti studujícího. Dynamické kvality mohou být nazírány jako protiklad statických kvalit, které jsou více mechanické a pohlízejí na učení a studium jako na cosi, co je jen o málo více než předávání informací, a na studujícího jako na pasivního příjemce.

43. Holismus je víra, že všechno přírodní je spojeno se vším ostatním a že každá věc je součástí celku, který je důležitější než jeho jednotlivé části. Pojem „holistický“ se v tomto kontextu vztahuje k pochopení, přičemž studující a učební procesy jsou nazírány z holistické neboli soudržné perspektivy, tj. studující a jejich potřeby/motivace jako „celé osoby“ (včetně duchovních a citových) a učební procesy jako profesionální, osobní, vědní, sociální atd.
44. Integrace musí být nazírána jako opačný konec spektra od fragmentace/segregace/dezintegrace. Integrace je v tomto kontextu chápána jako integrace předmětů, oddělení, vzdělávacích institucí a jejich společenství, a také toho, co je nazýváno pátou dimenzí vzdělávací instituce - její étos, její stanovy (pokud nějaké má), její pedagogika, organizace a řízení, a její společenství. Snahy o integraci jsou zaměřeny na systematickou změnu napříč všemi oblastmi a dimenzemi, která odráží spíše trvalou udržitelnost než pouze změnu „krok za krokem“ v jedné oblasti. Integrace znamená také větší důraz na vzdělávací aktivity v mezioborovém a nadoborovém zkoumání, s ohledem na to, že žádné předměty, faktory nebo témata neexistují izolovaně. Mezioborové a nadoborové zkoumání má možnost zlomit pouta tradic a předsudků, které panují v jednotlivých oborech, a vytvořit nové mínění, pochopení a pracovní metody. Naopak prosté slučování vědních oborů často není ničím víc, než pouhým součtem částí.
45. Mezioborový přístup. Je kladen důraz na vzájemné vazby mezi různými perspektivami. Mezioborový přístup - kursy, studované na střední škole nebo universitě, zahrnující dva nebo více různých předmětů; spolupráce ve společném rámci, sdílená příslušnými obory.
46. Víceoborový přístup se vztahuje k nahlížení problematiky z perspektiv znalostí nebo metod mnoha oborů, ale ne k jejich integraci. Víceoborový přístup zahrnuje různé předměty studia v jedné aktivitě, beze změn v oborových a teoretických strukturách.
47. Orientované na problém znamená, že namísto organizace učení kolem tématu z jednoho z obvyklých vědních oborů se předmět zabývá otázkou nebo problémem.
48. Orientované na proces v tomto kontextu znamená rozšiřování rámce plánování, pedagogiky, didaktiky atd. ve vzdělávacích aktivitách z úzkého zaměření na uvědomění si učení a vzdělávání jako procesů, a tedy spíše osvětlování aktivit, dynamiky, činitelů, fází a vztahů mezi oblastmi než samotného obsahu informací, vytrženého z kontextu.
49. Založené na problému: učení, založené na problému, je charakterizováno situací a stanovením problému v určité souvislosti. Obsah studovaného předmětu je uveden v kontextu s problémy skutečného světa. Problémy nebo příklady ze skutečného světa jsou používány jako prostředky k motivaci a podněcování procesů učení studentů, tj. osvojují si určený obsah a současně rozvíjejí přenosné osobní kompetence (mezilidské znalosti, kritické myšlení atd.). Rozdíly mezi učením, založeným na problému, a jinými formami kooperativního nebo aktivního učení, jsou často nejasně ohraničené, protože některé rysy mohou sdílet.
50. Projektová práce je charakterizována orientací na problém, orientací na produkt, mezioborovostí, souvislostí mezi teorií a praxí a společným plánováním pedagogů a studentů. Ústřední téma nebo problém musí být nalezen v okolním světě (autentičnost)

a relevantní znalosti z předmětů nebo oborů musí být zvoleny v závislosti na ústředním problému. Projektová práce je individuální a kolektivní učební proces, založený na vědeckých principech (akční výzkum), zaměřený na nalezení možných řešení či návrhů na změnu (produkt) - odpovědi nejsou dány předem.

51. Správa znalostí se týká skladování poptávky a nabídky znalostí. Tyto znalosti jsou založeny na pochopení a zkušenostech: nejlepší pracovní metody, nové myšlenky, kreativní „řešení“, průlomové procesy, dovednosti atd. Týká se znalostí s přidanou hodnotou, které podporují moudrost a poskytují pochopení. Správa znalostí tedy neznamená pouhé skladování údajů. Základním předpokladem správy znalostí není nedostatek znalostí a pochopení, pokud jde o učební procesy s přihlédnutím k trvalé udržitelnosti, ale to, že tyto znalosti nejsou dostatečně dostupné. Tyto znalosti musí být šířeny a musí být dostupné širšímu okruhu, kdykoliv je třeba. Spojování znalostí a pochopení se „sousedními“ sektory a politickými oblastmi je životně důležité.
52. Koncepční a perceptivní mapování. Koncepce mapování je považována za reprezentativní vzdělávací nástroj pro ukázání vzájemného vztahu mezi jednou entitou, koncepcí atd. a jinou, budování vztahů a vazeb mezi nimi a jejich znázornění v diagramu, schématu nebo mapě (koncepční mapa). Stručně řečeno, hlavní rozdíly mezi vzájemně provázanými pojmy „koncepční“, „koncepce“ a „perceptivní“ mapování jsou tyto:
- Perceptivní mapování: schéma, které si lidská mysl vybuduje při prožívání, zachycování představ a vnímání pozorovatelných rysů světa stejně jako vazeb mezi nimi;
  - Koncepční mapování: vztahuje se k abstraktním tématům, která lidská mysl vyvíjí, aby vytvářela pojmy, dávala „objektu“ smysl a zahrнула jej (zařadila) do koncepční sítě jednotlivce;
  - Koncepční mapy jsou konkrétní grafická vyjádření takových abstraktních schémat. Nicméně ještě před vytvořením pojmů a koncepčních map lidská mysl nejprve buduje.
53. Vyjasnění hodnot je metoda povzbuzování studujících, aby si vyjasnili své myšlenky, pocity a povinnosti a tím obohatili své uvědomění vlastních hodnot, ujasnili si jejich přesný obsah a jejich plný smysl.
54. Simulace se vztahuje k případům, kdy je určité množství údajů reprodukováno v jiném kontextu: studujícím je předkládána simulovaná učební situace a předstíraná „replika“ obvykle odráží problematiku a situaci v reálném světě, čímž třídu spojuje s environmentálními skutečnostmi. Studie identifikovaly čtyři základní typy simulačních metod: sehrání role, případové studie, počítačové simulace a jiné hry.
55. Sehrání role je tradičně založeno na tom, že jsou studující požádáni, aby popsali určitou přesně definovanou osobu, například úředníka místního úřadu, farmáře, ekologu, spotřebitele, v souvislosti s konkrétní problematikou, danou situací s jasně definovanými hodnotami, a usilovali o řešení. (V některých případech by mohli být popisováni i živočichové v potravním řetězci nebo „duchové“ lesa atd., a tyto případy jsou známy také jako „divadelní hry“, které většinou hrají mladší žáci).
56. Případová studie je metoda pedagogem řízené analýzy dané environmentální problematiky, v jejímž rámci studenti, pracující v malých skupinách, využívají a

- zpracovávají zpravidla sekundární zdroje informací (poskytované pedagogem, například tištěný materiál, hostující přednášející, filmy, videokazety) za účelem prozkoumání příslušné problematiky a vypracování závěrů.
57. Modelování je zaměřeno na opětovné vytvoření hlavních aspektů něčeho, co se příležitostně vyskytuje během nějaké události (jevu) v přírodě nebo v laboratoři nebo dokonce ve společnosti. Modely jsou vytvářeny na základě mnohých analogií, které mohou fungovat jako „stavební kameny“ modelu.
58. Metoda průzkumu zahrnuje shromažďování primárních údajů, analýzu údajů, vypracování závěrů a jejich prezentaci. Průzkum je „autonomní“ učební metoda, ovšem mohl by být veden i v rámci projektu nebo procesu řešení problému. Průzkumy jsou zpravidla prováděny prostřednictvím dotazníků, anketních listů a rozhovorů za účelem získání informací o názorech jednotlivců a jejich stanovisku ke studované problematice. Vedení průzkumu je metoda, zaměřená na studenty. Je velmi efektivní pro rozvoj komunikace a investigativních dovedností a probuzení uvědomění o různých otázkách.
59. Filosofický výzkum je přístup, založený na zkoumání hlubších motivací a následků lidských aktivit s dopadem na životní prostředí nebo společnost a jejich etického ospravedlnění.
60. Scénáře jsou analýzy hypotetických problémů, jejich dopadů a možných řešení pomocí zkoumání řady alternativních kombinací kritických parametrů a hypotéz. Pomocí scénářů se snažíme předvídat následky změn za použití extrapolace.
61. Zkušenosti z pracoviště. Systém znalostí, dovedností, pocitů a názorů, formulovaný studujícím, zpravidla pracovníkem, prostřednictvím interakcí s ostatními a s životním prostředím po období práce v jednom konkrétním místě.

Vazby mezi environmentálním vzděláváním a vzděláváním pro udržitelný rozvoj

62. Environmentální vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj jsou mnoha lidmi považovány za ekvivalentní. V praxi jsou nicméně mezi nimi rozdíly. Environmentální vzdělávání se zpravidla soustředí na dopad společnosti na životní prostředí, tedy na znečišťování, odpadové vody, emise z aut, továren atd., jejich příčiny a následky a na otázku, jak je zredukovat, stejně jako na zájem o přírodu a ochranu přírody. Vzdělávání pro udržitelný rozvoj (ESD) se častěji zaměřuje na využívání přírodních zdrojů a důležitost jejich obnovitelnosti (trvalé udržitelnosti). Pedagogickými nástroji ESD, zejména na univerzitách, jsou různé metody mapování zdrojů, jako jsou ekologické stopy nebo toky materiálů. Negativní dopad na životní prostředí je považován v první řadě za následek trvale neudržitelného využívání zdrojů. Je také uznáváno, že se nemůže vyvinout dobrá environmentální situace, pokud lidé nebudou mít slušné sociální a ekonomické postavení, a že zdravé životní prostředí je z dlouhodobé perspektivy nezbytnou podmínkou pro životaschopnou ekonomiku. V ESD jsou tedy provázány environmentální, sociální a ekonomické aspekty. V širším kontextu se významnými složkami ESD stávají etika a spravedlnost, vyjádřené demokratickou vládou a sociální a globální zodpovědností.
63. Názor na environmentální otázky ve vzdělávacím systému se postupně mění: zatímco dříve byly chápány jako problém vědomostní, poté jako konflikt mezi člověkem a

přírodou a dnes také jako konflikt mezi různými lidskými zájmy. To má dopad i na používané přístupy. V počátcích environmentálního vzdělávání byl nejobvyklejší používanou metodou přenos vědeckých faktů. Tento přístup byl později dále rozvíjen a kombinován s aktivní účastí studentů a přístupy řešení problémů. Dnes perspektiva ESD, orientovaná na konflikty a založená na celé společnosti, přináší zaměření na demokratický proces. Významným přístupem je tedy diskuse mezi studenty, v níž jsou ventilovány a diskutovány různé názory. Účelem je zajistit, že studenti aktivně a kriticky hodnotí alternativy a rozvíjejí schopnost formulovat argumenty na základě znalostí a s nimi spojených etických otázek.

64. Koncem období 1996-1999 se objevily tři relativně nové definice, které daly strukturu široce interpretované koncepci environmentálního vzdělávání: ekologický základ vzdělávání, učení pro životaschopnost a učení pro trvalou udržitelnost. Tyto tři součásti environmentálního vzdělávání (viz níže uvedené popisy) mohou být teoreticky rozlišovány. V praxi nejsou jejich hranice příliš jasné. Mnoho aktivit a projektů environmentálního vzdělávání bude pokrývat ode všeho trochu. Níže uvedený diagram znázorňuje, že dopad vlivu pracovní oblasti environmentálního vzdělávání je pro každou část jiný.
65. *Základní ekologické vzdělávání* (environmentální vzdělávání klasickým způsobem) se týká učení pro poznání a ocenění živého a neživého životního prostředí a úlohy chování jednotlivce v tomto ohledu. V základním ekologickém vzdělávání je učení zaměřeno na učební cíle jednotlivce, který chce rozvíjet své znalosti ekologických procesů nebo ovládat dovednosti například pro podporování environmentálních zájmů. Základní ekologické vzdělávání může být často přijímáno v rámci primárního vzdělání, v práci, vykonávané v informačních centrech v přírodních oblastech, a v aktivitách organizací pro ochranu přírody.
66. *Učení pro životaschopnost* je zaměřeno na dosažení a zachování životaschopnosti školy, školní zahrady, ulice, čtvrti a města. V základní škole se děti učí o třídění odpadů, prevenci nepořádku na ulicích, společném uklízení odpadků, péči o životní prostředí v interiérech atd. Učení pro životaschopnost zahrnuje významnou složku, týkající se chování, a zabývá se problematikou „tady a teď“. Učení pro životaschopnost se často odehrává v obytných a průmyslových zástavbách: lidé se společně učí o nejlepší přístup ke zvyšování životaschopnosti. V některých ohledech se jedná o aktivity spíše na způsob „informace, komunikace, účast, veřejné uvědomění“, než o tradiční názor na „vzdělání“ jako na „emancipující způsob učení“. Navzdory mnohým sporům se rychle vyvinulo využívání environmentálního vzdělávání jako politického nástroje (pro politiky ochrany životního prostředí a přírody a politiky oblastního rozvoje), spolu s tradičnějšími metodami environmentálního vzdělávání.
67. *U učení pro trvalou udržitelnost* je klíčovou koncepcí udržitelný rozvoj. Často používaný popis udržitelného rozvoje je: vyvážený rozvoj tří perspektiv ekonomiky, fyzického životního prostředí a společnosti. Vyvážený znamená, že budoucí generace a také rozvojové země mohou pokrýt své potřeby. Udržitelný rozvoj se zaměřuje na „tady a teď“ v kombinaci s „tam a potom“. Udržitelný rozvoj je subjektivní koncepce, která znamená, že trvalá udržitelnost nemůže být nařízena shora. Je to společné zohlednění zájmů, názorů, norem a hodnot, a je tedy formováno dialogem mezi různými činiteli.

Odkazy:

1. Huckle J. a Sterling S. (ed), Education for Sustainability. Earthscan Publication LTD, 1997.
2. Ingham A.M. & Gilbert J.K., „The use of analogue models by students of Chemistry at higher educational level“, „International Journal of Science Education“, 13, 2, 193-202., 1991.
3. Jensen, B.B. & Schnack, K., The Action Competence Approach in Environmental Education, Environmental Education Research, sv. 3, č. 2, str. 163-78. 1997.
4. Meadows, D.H., Meadows, D.L. a Randers. Jo., 1992
5. Novac J. D. a Gowin D.B. „Knowing how to learn“, Cambridge University Press, Telematics Centre, University of Exeter, School of Education and Lifelong Learning, <http://telematics.ex.ac.uk>, 1984.
6. Raaij, R. a Blanken, H, The Programme „Learning for Sustainability“ v Nizozemí, Brochure on National Strategy for ESD, ministerstvo LNV, Nizozemí, 2000.
7. Scoulos, korespondence, 2004.
8. Sterling S., korespondence, 2001.
9. Sterling S., Sustainable education, Green Books, Dartington, UK, 2001.
10. Wals, A. a Bawden, R., Integrating Sustainability into Agricultural Education, Interuniversity Conference for Agricultural and Related Sciences in Europe, 2000.
11. Environmental Education for our Common Future, A handbook for teachers in Europe, Norwegian University Press, UNESCO, 1991.
12. „Teaching and Learning for a Sustainable Future“, UNESCO, Paříž, 2001.
13. „Environmental Education: a proces for pre-service teacher training curriculum development“, UNESCO, UNEP IIEP Series, No 26, Paříž, 1988.
14. „A prototype environmental education curriculum for the Middle School“, UNESCO-UNEP, IIEP Series 29, Paříž, 1994.
15. „Curriculum guide for pre-service teacher education in the Caribbean-Upper Secondary Grades“, UNESCO-UNEP, IIEP Series 26, Paříž, 1988.
16. „Procedures for Developing an Environmental Education Curriculum“, UNESCO-UNEP, IIEP Series 22, Paříž, 1986.

*****

Hospodářská a sociální rada Distr.
VŠEOBECNÁCEP/2004/17
CEP/AC.13/2004/10
10. srpna 2004
Originál: ANGLICKÝ

HOSPODÁŘSKÁ KOMISE PRO EVROPU (UNECE)**VÝBOR PRO ENVIRONMENTÁLNÍ POLITIKU**Jedenácté regionální zasedání, Ženeva, 13.-15. října 2004)
(Bod 4 (b) předběžné agendy)**RÁMEC PRO IMPLEMENTACI STRATEGIE UNECE PRO VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ**Zaznamenáno sekretariátem

68. Pracovní skupina pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj došla k poznání, že v regionu jsou prováděny různé projekty v souvislosti se vzděláváním pro trvale udržitelný rozvoj a že by měly být shromážděny a využity. Zároveň se shodla na tom, že je ještě třeba čelit dalším výzvám, aby bylo možné efektivně implementovat vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj, včetně posilování spolupráce mezi vládami a činiteli, zdokonalování vzdělávacích systémů v zájmu adresování mezioborové povahy vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj, zdokonalování a usměrňování formálního, neformálního a průběžného učení, a mobilizace adekvátních institucionálních a materiálních opatření pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj. Strategie UNECE pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj je užitečným nástrojem pro adresování těchto problémů.
69. Tato pracovní skupina dále konstatovala, že zkušenosti a potřeby se v různých částech regionu UNECE liší. Proto je důležité dále hodnotit potřeby v různých subregionech a posilovat subregionální spolupráci. To by umožnilo soustředit se na ta témata, která jsou pro daný subregion zvláště důležitá, a tím pomáhat zemím, aby dosáhly nejlepších praktických výsledků. Země Východní Evropy, Kavkazu a Střední Asie (EECCA) a Jihovýchodní Evropy zdůrazňovaly, že při implementaci této strategie potřebují podporu. Partnerství s těmito zeměmi v rámci implementace strategie by mělo být podporováno.
70. Strategie byla přijata na společném zasedání na vysoké úrovni ministerstev životního prostředí a ministerstev školství (nebo ekvivalentních státních orgánů, zodpovědných

za vzdělání), v závislosti na rozhodnutí, které přijme Výbor pro environmentální politiku na svém jedenáctém zasedání. Členské státy by ji měly začít implementovat počínaje březnem 2005.

71. Sekretariát UNECE bude implementaci podporovat pomocí uvolňování zdrojů. Aktivity budou sledovány ve spolupráci s Organizací spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE), Radou Evropy, regionálními centry ochrany životního prostředí, relevantními NNO a dalšími organizacemi a institucemi.
72. Strategie pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj by mohla také podpořit strategii ochrany životního prostředí zemí EECCA.
73. Implementace strategie je soustavný, dlouhodobý proces se třemi hlavními fázemi:
  - a. Fáze I (do roku 2007): země identifikují, již zahájené činnosti, která se hodí pro řešení úkolů v rámci strategie a identifikují také priority pro další činnost, potřebnou k implementaci strategie. To bude zahrnovat revizi stávajících politik, legislativních a operačních rámců, finančních mechanismů a vzdělávacích aktivit. Bude to zahrnovat také identifikaci překážek a mezer. Mělo by se uvažovat o nápravných akcích na překlenutí slabín. Země by měly schválit národní implementační plány jako rámec a operační nástroj pro implementaci. Měly by být vyvinuty metody hodnocení a indikátory pro implementaci ESD, především kvalitativní. Výsledky budou předloženy na ministerské konferenci „Životní prostředí pro Evropu“ v Bělehradě v září - říjnu 2007;
  - b. Fáze II (do roku 2010): implementace strategie by měla již být v plném proudu. Země by měly přezkoumat pokrok, kterého dosáhly v implementaci svých národních či státních strategií, a v případě potřeby je zrevidovat;
  - c. Fáze III (do roku 2015): země by měly dosáhnout významného pokroku v implementaci vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.

74. Tento dokument byl vypracován na základě úvah, které vyjádřila pracovní skupina. Doporučuje aktivity, které jsou zaměřeny na usnadnění zahájení implementace během fáze I a v některých případech i později. Tyto aktivity se soustředí na: sdílení zkušeností a dobrých metod; budování kapacity; zvyšování veřejného uvědomění; a posilování subregionální spolupráce. Dále se doporučuje vyvinout soubor indikátorů pro měření efektivity implementace.

I. SPOLEČNÉ ZASEDÁNÍ NA VYSOKÉ ÚROVNI

75. Počátkem roku 2005 má UNESCO v plánu zahájit celosvětovou Dekádu vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj OSN. Společné zasedání na vysoké úrovni ministerstev životního prostředí a ministerstev školství nebo ekvivalentních státních orgánů, zodpovídajících za vzdělání v členských státech UNECE, by mohlo být svoláno v únoru 2005 za účelem přijetí strategie UNECE pro vzdělání pro trvale udržitelný rozvoj. Možná bude chtít projednat také rámec, způsoby a prostředky implementace

strategie, včetně možného ustavení neformálního poradního výboru. Zasedání bude trvat jeden den a finanční prostředky budou poskytnuty dvěma osobám (jedné ze sektoru vzdělávání a druhé z environmentálního sektoru) z každé země, která je způsobilá se připojit. Delegáti by měli předložit jednotná národní stanoviska.

II. SUBREGIONÁLNÍ SEMINÁŘE

76. Subregionální semináře usnadní práci na specifických tématech, která jsou pro daný subregion nanejvýš důležitá, a posílí subregionální spolupráci. Tyto aktivity by měly být organizovány a koordinovány s relevantními událostmi, které se odehrávají v rámci jiných procesů, včetně Rady Evropy, Boloňského procesu, Evropské unie, Baltic 21 atd. Zásadně nezbytná je účast NNO.

77. Jsou zapotřebí fondy na pokrytí organizačních nákladů a cestování pověřených delegátů ze zemí s přechodnými ekonomikami a NNO na příslušné subregionální semináře.

III. KOMPILACE NÁRODNÍCH DOBRÝCH METOD

78. Vlády budou vyzvány, aby sekretariátu předložily příklady svých dobrých metod ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj. Kompilace může být připravena (do 120 stran) a publikována v elektronickém formátu (CD-ROM) a jako čístopis. Je zapotřebí fondů pro pokrytí nákladů na překlady do angličtiny, francouzštiny a ruštiny, a na konzultační poplatky na formátování a design publikace. Náklady na tisk ponese Organizace spojených národů. Náklady mohou být zredukovány, pokud země předloží podklady ve třech jazycích. Tato kompilace může být případně pouze v elektronickém formátu a publikována na webové stránce UNECE.

IV. TVORBA A PODPORA WEBOVÉHO PORTÁLU

79. Webový portál o vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj, spravovaný UNECE, bude vytvořen, aby usnadňoval sdílení dobrých metod, inovačních přístupů, zkušeností, projektů a dalších informací. Jsou zapotřebí fondy na pokrytí mimorozpočtového personálu na tvorbu a podporu webového portálu na minimálně jeden rok a na samotnou informační technologii (software, hardware, vyhledávač, nástroje pro překládání, služby). Sponzoři by měli předvídat, že tento úkol bude pokračovat.

V. HODNOCENÍ IMPLEMENTACE

80. Pro zajištění efektivní regionální správy a komunikace jsou zapotřebí střediska pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj ve všech členských státech UNECE a v relevantních mezinárodních organizacích. Orgánem, pověřeným sledováním pokroku v implementaci strategie v souladu s pracovním programem bude výbor UNECE pro environmentální politiku. Výbor by mohl zorganizovat kulatý stůl s reprezentanty z ministerstev školství nebo ekvivalentních státních orgánů, zodpovídajících za vzdělání v členských státech UNECE, každý třetí rok počínaje rokem 2006, aby projednali pokrok v implementaci strategie. Finanční prostředky budou poskytnuty jedné osobě ze země, způsobilé k účasti při jednání u tohoto kulatého stolu. Delegáti by měli předložit jednotná národní stanoviska.

81. Proces „Životní prostředí pro Evropu“ by mohl být použit jako platforma pro regionální spolupráci na vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj a ministři na svých konferencích „Životní prostředí pro Evropu“ možná budou chtít projednat a hodnotit pokrok v implementaci strategie. První zasedání by se mohlo konat jako součást Bělehradské konference nebo na ni těsně navazovat. Fondy, potřebné na asistenci pro delegáty ze způsobilých zemí, aby se mohli tohoto zasedání zúčastnit, budou uváženy v rámci příprav na Bělehradskou konferenci.
82. Hodnocení environmentálních politik jak v programech Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), tak UNECE, mohou zahrnovat také hodnocení implementace politik vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj.
83. V říjnu 2004 může Výbor pro environmentální politiku ustavit malou skupinu expertů, která vyvine indikátory pro měření efektivity implementace strategie. Její členové by měli mít rozsáhlé zkušenosti v národní a mezinárodní politice životního prostředí a vzdělávání, v environmentálním vzdělávání a ve vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj. Její složení by mělo zajistit rovnoměrnou geografickou reprezentaci členských států UNECE. Zástupci mezinárodních organizací a větších skupin budou možná vyzváni, aby se připojili. Skupina bude v období 2005-2006 pořádat asi čtyři zasedání. Jsou zapotřebí fondy na pokrytí cestovních nákladů jedné osoby z až pěti způsobilých zemí a jednoho reprezentanta NNO. Členské státy si budou možná přát, aby se tato zasedání konala u nich (pro podrobnější informace viz příloha I).

VI.ŘÍZENÍ PROCESU

84. Pro úspěch strategie je nezbytná kontinuita. Pro provedení výše zmíněných úkolů jsou zapotřebí mimorozpočtové zdroje na pokrytí platu pracovníka v pozici P3 na 28 měsíců za řízení procesu a vypracování základní dokumentace. Rozpočet je uveden v příloze II.

Příloha 1

NÁVRH PODMÍNEK ČINNOSTI SKUPINY EXPERTŮ PRO INDIKÁTORY

Mandát

1. Podle dodatku k návrhu strategie pro vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj Výbor pro environmentální politiku na svém jedenáctém zasedání (13.-15. října 2005) ustaví malou skupinu expertů pro vyvíjení indikátorů (především kvalitativních indikátorů) pro měření efektivity implementace strategie.
2. Sekretariát UNECE poskytne skupině podporu v souladu s pravidly a metodami UNECE.

Účel

3. Skupina expertů bude sloužit jako nástroj, s jehož pomocí členské státy UNECE vyvinou indikátory pro měření efektivity implementace strategie. Ty budou předloženy pro schválení Výboru pro environmentální politiku a zástupcům ministerstev školství nebo ekvivalentních státních orgánů, zodpovídajících za vzdělání v členských státech UNECE v roce 2006.

Procedura podávání zpráv

4. Skupina expertů bude podávat o své práci zprávy Výboru pro environmentální politiku.

Průběh

5. Skupina expertů bude pracovat do října/listopadu 2006, kdy Výbor může podmínky její činnosti podrobit revizi a rozhodnout o její budoucnosti.

Složení

6. Její členové by měli mít rozsáhlé zkušenosti v národní a mezinárodní politice životního prostředí a vzdělávání, v environmentálním vzdělávání a ve vzdělávání pro trvale udržitelný rozvoj. Její složení by mělo zajistit rovnoměrnou geografickou reprezentaci členských států UNECE.
7. Členy skupiny expertů navrhnou vlády. Zástupci mezinárodních organizací a větších skupin budou možná vyzváni, aby se připojili. Kandidátky by měly být sekretariátu předloženy do dubna 2005.

Příloha II

PROGRAM UNECE VZDĚLÁVÁNÍ PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ PŘEDBĚŽNÝ ROZPOČET

(v US dolarech)

Zpráva o využití fondů:

I. PŘÍSPĚVKY

A	Počáteční bilance z 1. ledna 2003 (Švédsko)	15.000
B	Obdrženo v srpnu 2003 (Švédsko)	34.208
	Obdrženo v lednu 2004 (Spojené království)	53.312
	Obdrženo v dubnu 2004 (Itálie)	24.674
	<u>Mezisoučet (B):</u>	<u>112.194</u>
C	Obdrženo v prosinci 2003 (Nizozemí) - závazně určeno na plat personálu	59.980
	CELKEM PŘÍSPĚVKY (A+B+C)	187.174

II. VÝDAJE

A	Cestovní náklady způsobilých delegátů na dvě zasedání pracovní skupiny a čtyři zasedání návrhové skupiny	37.528
B	Cestovní náklady personálu na zasedání	5.875
C	1 plat P3 ²¹ (částečný úvazek)	59.980
	<u>Mezisoučet (A+B+C):</u>	<u>103.383</u>
D	Náklady na podporu programu: 13 % ze 103.383 US\$	13.440
	CELKEM NÁKLADY (A+B+C+D)	116.823
III	<u>BILANCE</u> (červen 2004)	+ 70.351

Odhadované výdaje na srpen 2004 - listopad 2007:

²¹ Náklady pro personál jsou počítány od února 2004 do června 2005 (včetně).

I.	Společné zasedání na vysoké úrovni ²² , únor 2005	60.000
II	Subregionální semináře ²³	150.000
III	Kompilace národních dobrých metod ²⁴	25.000
IV	Webový portál ²⁵	180.000
V a.	Společný kulatý stůl, říjen/listopad 2006 ²⁶	30.000
V b.	Skupina expertů na indikátory ²⁷	40.000
VI	Řízení procesu ²⁸	290.000
	<u>Mezisoučet:</u>	<u>775.000</u>
	Náklady na podporu programu: 13 % ze 103.383 US\$	100.750
	CELKEM	875.750
	BILANCE (převedeno v červenci 2004	+ 70.351
	<u>CELKOVÁ POTŘEBA na 28 měsíců</u> (CELKOVÉ ODHADOVANÉ NÁKLADY - BILANCE)	805.399

²² Financování bude poskytnuto dvěma osobám ze způsobilé země na jednodenní zasedání.

²³ Odhadovaný součet fondů by měl pokrýt organizační náklady a cestovné delegátů ze zemí s přechodovými ekonomikami a NNO na příslušné subregionální semináře.

²⁴ Tato částka pokrývá překlady do angličtiny, francouzštiny a ruštiny a konzultační poplatky za vypracování formátu a designu publikace.

²⁵ Jsou zapotřebí fondy na pokrytí personálu na jeden rok a informační technologie.

²⁶ Financování bude poskytnuto dvěma osobám ze způsobilé země, aby se mohly zúčastnit jednání u kulatého stolu.

²⁷ Financování bude poskytnuto jedné osobě z až pěti způsobilých zemí a jednomu zástupci NNO pro čtyři zasedání.

²⁸ 1 plat P3 (275.000) a cestovné za 28 měsíců (15.000): srpen 2005 - listopad 2007.